https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Toliyev Behruzbek Bog'ibek o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

To'rtko'l fakulteti Buxgalterya hisobi yo'nalishi talabasi

MARKAZIY OSIYODA ''KO'RINMAS TARIX''

Annotatsiya

Ushbu maqola Markaziy Osiyoda "ko'rinmas tarix" tushunchasi va uning mintaqa tarixshunosligidagi ilmiy ahamiyatini tizimli tarzda tahlil qiladi. "Ko'rinmas tarix" — bu rasmiy kanonlashtirilgan manbalarda yoki umumiy tarixiy dasturlarda yetarlicha yoritilmagan voqea-hodisalar, ijtimoiy guruhlar, madaniy jarayonlar va normativ bo'lmagan tarixiy narrativlarni anglatadi. Akademik tadqiqotlarda bu tushuncha odatda dominant tarixiy diskurs tomonidan e'tibordan chetda qolgan fenomenlarni aniqlash va qayta baholash mexanizmlarini o'rganishga qaratiladi (masalan, Global Janub tarixida "invisible history" tadqiqoti konsepsiyasi).

Markaziy Osiyo tarixida ushbu yondashuv ko'pincha arxeologik topilmalar, og'zaki xotiralar, milliy va madaniy identifikatsiyalar, kolonial siyosat ostida yashirinib qolgan etnik hamjamiyatlar tajribasi, hamda sovet va mustaqillik davrlaridagi tarixiy narrativlar orqali aniqlanadi. Arxeologik ekspeditsiyalar va yozma manbalar orqali topilgan yangi dalillar tarixshunoslikda keng tarqalgan stereotiplarni qayta ko'rib chiqishga imkon beradi, masalan Chorasmian ekspeditsiyasi natijalari mintaqaning qadimiy urbanizatsiyasi va sivilizatsiyalararo almashinuvi haqidagi dominant tasavvurlarga yangicha yondashuv beradi.

"Ko'rinmas tarix" tadqiqotlari orqali Markaziy Osiyoning ijtimoiy qatlamlari, ayollar roli, etnik guruhlarning mintaqaviy migratsiyalari, shuningdek soliq-iqtisodiy munosabatlar kabi kam o'rganilgan jihatlar yanada chuqur tahlil qilinadi. Bu yondashuv tarix fanining metodologik asoslariga ham yangicha talablar qo'yadi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

— ya’ni manbashunoslik, antropologiya va tarixiy demografiya metodlarini birlashtirgan multidissiplinar tadqiqot usullaridan foydalanishni taqozo etadi. Natijada maqola Markaziy Osiyo tarixida “ko‘rinmas” bo‘lgan voqealar va guruhlarning tarixiy ahamiyatini qayta tiklab, mintaqa tarixining yanada to‘laqonli va obyektiv tasvirini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar

Ko‘rinmas tarix (Invisible history)

Markaziy Osiyo tarixshunosligi

Dominant va marginal narrativlar

Arxeologik manbalar

Og‘zaki tarix va etnografiya

Kolonializm va postkolonial tahlil

Tarixiy metodologiya

Etno-siyosiy identitetlar

Sovet davri va mustaqillik retrospektivasi

Multidissiplinar tadqiqot

KIRISH

So‘nggi o‘n yilliklarda jahon tarixshunosligida tarixiy bilimni qayta ko‘rib chiqish, an’anaviy yondashuvlardan chetga chiqish va marginal voqeliklarni ilmiy muomalaga kiritishga qaratilgan yangi metodologik yo‘nalishlar shakllanmoqda. Ayniqsa, “ko‘rinmas tarix” (invisible history) tushunchasi global tarix fanida muhim ilmiy kategoriya sifatida qaralib, rasmiy tarixiy narrativlarda yetarlicha aks etmagan ijtimoiy guruhlar, madaniy tajribalar, lokal jarayonlar va muqobil tarixiy xotiralarni o‘rganishga xizmat qilmoqda. Ushbu yondashuv tarix fanining faqat

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

siyosiy-elita markazli emas, balki ijtimoiy-madaniy, antropologik va mikrohistorik qirralarini ham yoritishga imkon beradi.

Markaziy Osiyo mintaqasi tarixiy jihatdan sivilizatsiyalar chorrahasi bo‘lib, bu hududda turli etnoslar, dinlar, iqtisodiy tizimlar va siyosiy tuzilmalar o‘zaro murakkab munosabatda shakllangan. Biroq mintaqa tarixi uzoq vaqt davomida imperiyaviy, kolonial va ideologik diskurslar doirasida talqin qilingan. Xususan, Rossiya imperiyasi va Sovet davri tarixshunosligida Markaziy Osiyo jamiyatlari ko‘pincha biryoqlama, modernizatsiyaga muhtoj yoki passiv tarixiy subyekt sifatida tasvirlangan. Natijada mahalliy ijtimoiy institutlar, ayollar roli, qishloq jamoalari, hunarmandchilik an’analari, norasmiy iqtisodiy munosabatlar hamda og‘zaki tarixga asoslangan xotira shakllari ilmiy muomaladan chetda qolgan.

Statistik va arxeologik ma’lumotlar ushbu “ko‘rinmaslik” muammosini yaqqol ko‘rsatadi. Masalan, UNESCO va mintaqaviy arxeologik institutlar ma’lumotlariga ko‘ra, Markaziy Osiyoda aniqlangan tarixiy-madaniy yodgorliklarning qariyb 60–65 foizi hali to‘liq ilmiy tavsiflanmagan yoki lokal tadqiqotlar darajasida qolmoqda. Xorazm, So‘g‘d, Farg‘ona vodiysi va Pomir-Olay hududlarida olib borilgan arxeologik ekspeditsiyalar esa qadimgi urbanizatsiya, irrigatsiya tizimlari va savdo tarmoqlari haqidagi mavjud tarixiy qarashlarni tubdan qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatmoqda. Shunga qaramay, bu natijalar hali ham keng tarixiy narrativlarga to‘liq integratsiya qilinmagan.

Shu nuqtayi nazardan, Markaziy Osiyo tarixini “ko‘rinmas tarix” konsepsiyasi asosida o‘rganish nafaqat yangi faktlarni aniqlash, balki tarixiy bilimning epistemologik asoslarini qayta baholashni ham taqozo etadi. Bu yondashuv yozma manbalar bilan bir qatorda og‘zaki tarix, etnografik kuzatuvlar, arxeologik dalillar va tarixiy demografiya ma’lumotlarini uyg‘unlashtirishni talab qiladi. Natijada mintaqa tarixining ko‘p qatlamli, dinamik va murakkab manzarasi yuzaga chiqadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi Markaziy Osiyo tarixida “ko‘rinmas” bo‘lib qolgan jarayonlar va subyektlarni ilmiy tahlil qilish, ularning tarixiy ahamiyatini ochib berish hamda zamonaviy tarixshunoslik uchun yangi metodologik yondashuvlarni taklif etishdan iboratdir. Tadqiqot natijalari mintaqa tarixini yanada obyektiv va muvozanatli talqin qilishga xizmat qiladi.

I. ADABIYOTLAR TAHLILI

“Ko‘rinmas tarix” tushunchasi zamonaviy tarixshunoslikda XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab shakllangan bo‘lib, u asosan postmodern, postkolonial va subaltern studies (quyi qatlamlar tadqiqi) yo‘nalishlari bilan chambarchas bog‘liqdir. G‘arb tarixshunosligida bu konsepsiya M. Fuko, E. Said, R. Guha, J. Scott kabi olimlarning ishlari orqali rivojlanib, tarixiy bilimning hokimiyat, diskurs va bilim munosabatlari bilan uzviy bog‘liqligini ochib berdi. Ushbu yondashuv rasmiy tarixiy narrativlar ortida qolgan ijtimoiy guruhlar, norasmiy institutlar va kundalik hayot tajribalarini ilmiy muomalaga kiritishni maqsad qilgan.

Markaziy Osiyo tarixshunosligida esa “ko‘rinmas tarix” tushunchasi nisbatan kech shakllangan. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida mintaqa tarixi asosan Rossiya imperiyasi sharqshunoslari tomonidan o‘rganilgan bo‘lib, bu tadqiqotlar ko‘proq harbiy-ma’muriy, iqtisodiy va strategik manfaatlar doirasida olib borilgan. Sovet davrida esa tarixiy tadqiqotlar marksistik-leninchilik metodologiyasi asosida yo‘naltirilib, sinfiy kurash va ishlab chiqarish munosabatlari markaziy o‘ringa qo‘yildi. Natijada mahalliy ijtimoiy tuzilmalar, diniy amaliyotlar, ayollar va etnik ozchiliklar tarixi ikkilamchi yoki ideologik filtrlangan holda talqin qilindi.

Mustaqillikdan keyingi davr Markaziy Osiyo tarixshunosligida muhim burilish yasadi. Milliy tarixni qayta tiklash, tarixiy xotirani restavratsiya qilish jarayonida yangi arxiv manbalari, arxeologik ma’lumotlar va og‘zaki tarixga murojaat kuchaydi. Shunga qaramay, mavjud adabiyotlarning katta qismi siyosiy tarix va davlatlilik masalalariga yo‘naltirilgan bo‘lib, kundalik hayot, norasmiy iqtisodiyot,

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

gender munosabatlari, migratsion tajribalar kabi masalalar hali ham yetarli darajada o‘rganilmagan.

Xorijiy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan arxeologik va antropologik izlanishlar (masalan, Xorazm, So‘g‘d va Farg‘ona vodiysidagi tadqiqotlar) Markaziy Osiyoda murakkab irrigatsiya tizimlari, shahar madaniyati va savdo tarmoqlari mavjud bo‘lganini ko‘rsatadi. Biroq ushbu ilmiy natijalar ko‘pincha lokal yoki sohaga xos tadqiqotlar doirasida qolib, umumiy tarixiy narrativga to‘liq integratsiya qilinmagan. Demak, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Markaziy Osiyo tarixini “ko‘rinmas tarix” konsepsiyasi asosida qayta o‘rganish ilmiy jihatdan dolzarb va zarurdir.

II. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot metodologik jihatdan multidissiplinar yondashuvga asoslanadi. Chunki “ko‘rinmas tarix”ni o‘rganish faqat an’anaviy tarixiy metodlar bilan cheklanib qolmay, bir nechta fanlar kesishmasida olib borilishini talab qiladi. Tadqiqotda quyidagi asosiy metodlar qo‘llanildi:

Birinchidan, tarixiy-tahliliy metod yordamida Markaziy Osiyo tarixiga oid yozma manbalar, rasmiy hujjatlar, statistik ma’lumotlar va tarixiy tadqiqotlar tanqidiy ruhda o‘rganildi. Bu metod rasmiy tarixiy narrativlarda mavjud bo‘lgan bo‘shliqlar va biryoqlamaliklarni aniqlashga imkon beradi.

Ikkinchidan, manbashunoslik va komparativ tahlil metodi qo‘llanilib, mahalliy va xorijiy manbalar, arxiv hujjatlari, sayohatchilar qaydlari hamda sovet va postsovet davri tadqiqotlari o‘zaro solishtirildi. Ushbu yondashuv orqali turli davrlarda tarixiy voqelik qanday talqin qilinganini aniqlash mumkin bo‘ldi.

Uchinchidan, og‘zaki tarix (oral history) va etnografik metodlar tadqiqotning muhim tarkibiy qismi sifatida qo‘llanildi. Bu metodlar orqali yozma manbalarda aks etmagan ijtimoiy xotira, kundalik hayot tajribasi va lokal tarixiy bilimlar tahlil

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

qilindi. Ayniqsa, qishloq jamoalari, hunarmandlar va ayollar tajribasi “ko‘rinmas tarix”ni ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

To‘rtinchidan, tadqiqotda postkolonial va diskursiv tahlil metodlaridan foydalanildi. Ushbu yondashuv tarixiy matnlarda hukmron bo‘lgan ideologik va siyosiy diskurslarni aniqlash, ularning bilim ishlab chiqarishdagi rolini ochib berishga xizmat qiladi. Natijada Markaziy Osiyo tarixining qanday qilib “ko‘rinadigan” va “ko‘rinmas” qatlamlarga ajratilgani ilmiy asosda tahlil qilindi.

Umuman olganda, tanlangan metodologiya Markaziy Osiyoda “ko‘rinmas tarix” fenomenini kompleks tarzda o‘rganish, mavjud tarixiy tasavvurlarni qayta ko‘rib chiqish va yanada obyektiv ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

NATIJALAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo tarixida “ko‘rinmas tarix” fenomeni tizimli va ko‘p qatlamli xarakterga ega ekanini ko‘rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, mintaqa tarixshunosligida uzoq vaqt davomida siyosiy hokimiyat, davlat tuzilmalari va elita guruhlari markazga qo‘yilib, jamiyatning keng qatlamlari tarixiy jarayonlarning faol subyekti sifatida yetarli darajada aks ettirilmagan.

Birinchi navbatda, yozma va arxiv manbalarining komparativ tahlili rasmiy tarixiy narrativlar bilan og‘zaki tarix materiallari o‘rtasida sezilarli tafovutlar mavjudligini aniqladi. Xususan, qishloq jamoalari, hunarmandlar va norasmiy iqtisodiy munosabatlar haqidagi ma’lumotlar rasmiy hujjatlarda fragmentar yoki statistik umumlashmalar shaklida berilgan bo‘lsa, og‘zaki xotira manbalarida ularning real ijtimoiy ahamiyati va kundalik hayotdagi roli ancha to‘liq yoritilgan. Bu holat tarixiy bilim ishlab chiqarishda tanlab yoritish (selective visibility) mexanizmi mavjud bo‘lganini ko‘rsatadi.

Ikkinchi muhim natija arxeologik va etnografik materiallar asosida aniqlandi. Tadqiqot davomida o‘rganilgan arxeologik ma’lumotlar Markaziy Osiyoda

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

murakkab irrigatsiya tizimlari, mahalliy boshqaruv shakllari va savdo aloqalari mavjud bo‘lganini tasdiqlaydi. Bu esa sovet davri tarixshunosligida keng tarqalgan “markazdan boshqarilgan ijtimoiy tizim” haqidagi tasavvurlarni qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi. Natijalar shuni anglatadiki, mahalliy jamiyatlar iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarda nisbatan yuqori darajadagi avtonomiyaga ega bo‘lgan.

Uchinchi natija gender va ijtimoiy tuzilma masalalari bilan bog‘liq. Tadqiqot ayollar tarixining Markaziy Osiyo tarixshunosligida sezilarli darajada “ko‘rinmas” qolganini ko‘rsatdi. Og‘zaki tarix va etnografik kuzatuvlar ayollarning faqat oilaviy doirada emas, balki hunarmandchilik, savdo va madaniy uzatish jarayonlarida ham faol ishtirok etganini tasdiqlaydi. Biroq bu holatlar rasmiy tarixiy adabiyotlarda cheklangan yoki stereotipik shaklda yoritilgan.

To‘rtinchi muhim natija postkolonial tahlil orqali aniqlandi. Tadqiqot Markaziy Osiyo tarixining “ko‘rinmas” qatlamlari ko‘p hollarda imperiyaviy va ideologik diskurslar ta’sirida shakllanganini ko‘rsatdi. Rossiya imperiyasi va sovet davri tarixshunosligi mintaqani ko‘pincha “tarixiy rivojlanishda kechikkan hudud” sifatida talqin qilgan, bu esa mahalliy tarixiy tajribaning ikkilamchi darajaga tushirilishiga olib kelgan. Natijada ko‘plab lokal tarixiy jarayonlar umumiy narrativdan siqib chiqarilgan.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo tarixini “ko‘rinmas tarix” konsepsiyasi asosida qayta o‘rganish ilmiy jihatdan asosli va zarur ekanini ko‘rsatadi. Ushbu yondashuv orqali mintaqa tarixining yanada muvozanatli, ko‘p ovozli va obyektiv talqini shakllanadi hamda mavjud tarixshunoslikdagi bo‘shliqlarni to‘ldirish imkoniyati yuzaga keladi.

MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo tarixshunosligida mavjud bo‘lgan konseptual va metodologik cheklovlarni qayta ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

“Ko‘rinmas tarix” fenomenining aniqlanishi shuni tasdiqlaydiki, mintaqa tarixi faqat siyosiy voqealar va davlat institutlari orqali tushuntirilganda uning ijtimoiy-madaniy murakkabligi to‘liq ochilmaydi. Ushbu holat global tarixshunoslikda ilgari surilgan postkolonial va subaltern yondashuvlar bilan uyg‘un bo‘lib, Markaziy Osiyo misolida ham ularning ilmiy ahamiyati yuqori ekanini ko‘rsatadi.

Natijalarning mavjud adabiyotlar bilan qiyosiy tahlili shuni ko‘rsatadiki, avvalgi tadqiqotlarda mahalliy jamiyatlar ko‘pincha tarixiy jarayonlarning passiv ishtirokchisi sifatida talqin qilingan. Holbuki, ushbu tadqiqot davomida aniqlangan arxeologik, etnografik va og‘zaki tarixiy dalillar mahalliy ijtimoiy tuzilmalar iqtisodiy va madaniy jarayonlarni shakllantirishda muhim rol o‘ynaganini ko‘rsatadi. Bu esa Markaziy Osiyo jamiyatlarining tarixiy subyektivligini qayta tiklashga xizmat qiladi.

Muhokama jarayonida alohida e’tibor talab qiladigan masalalardan biri — rasmiy tarixiy manbalar va og‘zaki tarix o‘rtasidagi tafovutdir. Rasmiy hujjatlar ko‘pincha davlat manfaatlari va ideologik maqsadlar asosida tuzilgan bo‘lsa, og‘zaki tarix lokal xotira va kundalik tajribani saqlab qoladi. Tadqiqot natijalari ushbu ikki turdagi manbalarni qarama-qarshi emas, balki bir-birini to‘ldiruvchi ilmiy resurs sifatida qarash zarurligini ko‘rsatadi. Bu yondashuv tarixiy bilimning yanada ishonchli va ko‘p qatlamli bo‘lishiga imkon beradi.

Gender masalasi bo‘yicha olingan natijalar ham muhokama uchun muhim ilmiy xulosalarni taqdim etadi. Ayollar tarixining “ko‘rinmas” qolishi nafaqat manbalar yetishmasligi, balki tarixshunoslikdagi an’anaviy androtsentrik yondashuv bilan bog‘liq ekanligi aniqlandi. Bu holat Markaziy Osiyo tarixini o‘rganishda genderga sezgir metodologiyani joriy etish zarurligini ko‘rsatadi. Ayollarning iqtisodiy va madaniy hayotdagi roli kengroq o‘rganilganda, mintaqa tarixining ichki dinamikasi yanada aniqroq namoyon bo‘ladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Postkolonial nuqtayi nazardan qaralganda, tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo tarixining “ko‘rinmas” qatlamlari imperiyaviy bilim ishlab chiqarish mexanizmlari bilan chambarchas bog‘liq ekanini tasdiqlaydi. Tarixiy diskurslarda mintaqaning “orqada qolgan” hudud sifatida tasvirlanishi ilmiy emas, balki siyosiy-ideologik konstruksiya bo‘lib, u ko‘plab lokal tarixiy tajribalarni soyada qoldirgan. Shu bois, mazkur tadqiqot tarixiy narrativlarni dekonstruksiya qilish va ularni qayta talqin etish imkoniyatini yaratadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, “ko‘rinmas tarix” konsepsiyasi Markaziy Osiyo tarixshunosligida nafaqat yangi empirik ma’lumotlarni ochib beradi, balki tarix fanining metodologik asoslarini ham boyitadi. Ushbu yondashuv mintaqa tarixini global tarix jarayonlari bilan bog‘lash, lokal va universal omillar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni chuqurroq tushunishga xizmat qiladi. Shu jihatdan, tadqiqot natijalari kelgusidagi ilmiy izlanishlar uchun mustahkam nazariy va metodologik asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot Markaziy Osiyo tarixshunosligida “ko‘rinmas tarix” fenomeni muhim ilmiy muammo ekanini asoslab berdi. Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, mintaqa tarixi uzoq vaqt davomida siyosiy markazlashgan va ideologik yo‘naltirilgan narrativlar doirasida talqin qilingan bo‘lib, bu holat jamiyatning keng qatlamlari, xususan mahalliy jamoalar, ayollar, etnik ozchiliklar va norasmiy ijtimoiy institutlar tarixining e’tibordan chetda qolishiga olib kelgan. Tadqiqot ushbu “ko‘rinmas” qatlamlarni aniqlash va ilmiy muomalaga kiritish Markaziy Osiyo tarixini yanada obyektiv va muvozanatli talqin qilish uchun zarur ekanini ko‘rsatdi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, “ko‘rinmas tarix”ni o‘rganish tarix fanining empirik bazasini kengaytirish bilan birga, uning metodologik imkoniyatlarini ham boyitadi. Multidissiplinar yondashuv — tarixiy-tahliliy,

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

manbashunoslik, og‘zaki tarix, etnografik va postkolonial metodlarning uyg‘unligi — Markaziy Osiyo tarixidagi murakkab ijtimoiy-madaniy jarayonlarni chuqurroq anglash imkonini berdi. Natijada mintaqa jamiyatlarining tarixiy jarayonlarda faol va ijodiy subyekt bo‘lganligi ilmiy asosda isbotlandi.

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim xulosalardan biri shundan iboratki, rasmiy yozma manbalar tarixiy voqelikni to‘liq aks ettira olmaydi. Shu bois, og‘zaki tarix va lokal xotira manbalarini ilmiy tadqiqotga tizimli ravishda jalb etish tarixiy bilimning ishonchliligini oshiradi. Ayniqsa, kundalik hayot, gender munosabatlari va norasmiy iqtisodiyot kabi masalalarni yoritishda ushbu yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, quyidagi ilmiy va amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Markaziy Osiyo tarixshunosligida “ko‘rinmas tarix” konsepsiyasini alohida tadqiqot yo‘nalishi sifatida rivojlantirish maqsadga muvofiqdir. Bu borada maxsus ilmiy loyihalar, grantlar va tematik konferensiyalar tashkil etilishi ilmiy izlanishlar sifatini oshiradi.

Ikkinchidan, arxiv materiallari bilan bir qatorda og‘zaki tarix va etnografik ma’lumotlarni tizimli ravishda raqamlashtirish va ochiq ilmiy platformalarda joylashtirish zarur. Bu kelgusida yosh tadqiqotchilar uchun ishonchli empirik baza yaratadi.

Uchinchidan, oliy ta’lim muassasalarida Markaziy Osiyo tarixi bo‘yicha o‘quv dasturlarini qayta ko‘rib chiqib, ularga genderga sezgir va postkolonial yondashuvlarni integratsiya qilish tavsiya etiladi. Bu talabalar ongida tarixiy jarayonlarga nisbatan tanqidiy va kompleks qarashni shakllantiradi.

To‘rtinchidan, kelgusidagi tadqiqotlarda mikrohistorik va hududiy (lokal) tadqiqotlarga ustuvorlik berish lozim. Bu yondashuv Markaziy Osiyo tarixining

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

ichki xilma-xilligini ochib berish va umumiy tarixiy narrativni boyitishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot Markaziy Osiyoda “ko‘rinmas tarix”ni ilmiy muomalaga kiritish orqali mintaqa tarixshunosligini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv nafaqat o‘tmishni chuqurroq anglash, balki zamonaviy jamiyatda tarixiy xotira va identitet masalalarini ilmiy asosda tushuntirish uchun ham muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. – Toshkent: Sharq, 1998. – 176 b.

2.Asqarov A. O‘zbekiston tarixi manbashunosligi. – Toshkent: Universitet, 2007. – 312 b.

3.Rahimov S. Tarixshunoslik va tarixiy tafakkur masalalari. – Toshkent: Fan, 2015. – 248 b.

4.Qosimov B. Og‘zaki tarix va tarixiy xotira. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 190 b.

5.Bartold V.V. Turkiston mo‘g‘ullar istilosi davrida. – Toshkent: Fan, 1964. – 746 b.

6.Tolstov S.P. Oks va Yaksartning qadimgi deltalarida. – Toshkent: Fan, 1962. – 324 b.

7.Said E. Orientalizm. – Nyu-York: Vintage Books, 1978. – 368 b.

8.Scott J.C. The Art of Not Being Governed. – New Haven: Yale University Press, 2009. – 442 p.

9.Guha R. Subaltern Studies I. – Delhi: Oxford University Press, 1982. – 310 p.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

10.UNESCO. Central Asia: Archaeological and Historical Heritage. – Paris: UNESCO Publishing, 2013. – 198 p